

УДК 711

Н. В. Нетужилова*кафедра Дизайну та основ архітектури, ІАРХ
Національний університет „Львівська політехніка”*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІНИ ФУНКЦІЙ СПОРУД НА ВУЛИЦІ ШЕВЧЕНКА У М. ЛЬВОВІ

Анотація: у статті розглянуто та зведено у таблиці основні етапи розвитку промисловості на вул. Шевченка (одній з важливих магістральних вулиць) у м. Львові. Проаналізовано розвиток промисловості на основі поділу на три найважливіші періоди розвитку міста: польсько-австрійський, радянський та сучасний. На основі проведених досліджень виділено основні функції, притаманні будівлям даної вулиці, встановлено тенденції зміни функцій у різні часові періоди та виділено відсоток промислових споруд, що мають потенціал до архітектурно-функціональної адаптації.

Ключові слова: промисловість, функція, споруда, магістральна вулиця, адаптація, трансформація.

Шевченка є однією з магістральних вулиць Львова, яка сполучає вулицю Городоцьку з мікрорайоном Рясне-2. Теперішню назву вулиця отримала у 1944 році на честь великого українського поета Тараса Григоровича Шевченка (1814-1861). Від 1805 року вулиця мала назву Янівська, бо йшла до містечка Янова (тепер Івано-Франкове) [1], частина вулиці від залізничної станції Клепарів називалася Янівська дорога. В часи німецької окупації вулиця називалася Вестштрасе. На початку вулиці на фасаді будинку, який зараз має адресу Леонтовича №11, вміщено меморіальну таблицю, котра засвідчує, що вулицю було названо ім'ям Тараса Шевченка, а саму таблицю встановили на честь 175-річчя від дня народження поета 1989 року [2].

Протягом свого існування функції будівель та споруд вул. Шевченка розвивалися та змінювалися. Безперечно, у всі часи найбільший об'єм займали житло та торгівля. Для більш наочного ілюстрування тенденцій зміни функцій доцільно поділити їх на групи, за найбільш характерними для даної вулиці: адміністративна, поєднання житлової та громадської, житлова, громадська, поєднання громадської та промислової, релігійна, промислова. Для зрозумілого зображення різних функцій в таблиці надамо кожній характерного позначення:

- адміністративна (*)
- житлова+громадська (****О**)
- житлова (**)
- громадська (**О**)

- громадська+промислова (ОХ)
- релігійна (+)
- промислова (ХХ)

Таблиця 1.

№ буд.	функція			
	Польсько-австрійський період	Радянські часи		сучасна
3а		Квартирно-експлуатаційний відділ Західного оперативного командування *		
4		Перукарня, ремонт взуття, магазин «Продукти», житло **О		Гральні автомати, житло **О
8	Ресторан Лаури Ласкер, житло **О	Ремонт взуття, перукарня, житло **О		Магазин взуття, магазин чол. Сорочок «Deluxe», кафе-бар «X-stop», житло **О
9	Ресторан Грюнфельда, житло **О	Овочевий магазин, житло **О		Магазин «Продукти», житло **О
8/10	Ресторан Анни Колонської О	<i>Адреси не існує</i>		
11	Мало польська круп'ярня і рекламне бюро «Адмар» ХХ	Житло **О		Магазин автозапчастини, житло **О
12	Бібліотека Нагера О	50-60	70-80	ТЗОВ «Рубін» (ремонт та виготовлення ювелірних виробів), перукарня «Даліла», житло **О
		Ательє індошвиву одягу 2-го розряду ХХ	Салон «Фантазія» Майстерня ремонту та виготовлення ювелірних виробів ХХ	
14	Продаж автомобілів Товарницького О	Їдальня, кафе-бар «Підгір'я», житло **О		Кафе-бар, магазин сантехніки, житло **О
16	Ресторан Грюнфельда, житло **О	Житло **О		Магазин світильників, магазин «Все по 7 гривень», житло **О

18	Ресторан Мусяловича, молочарня Бандера ОХ	Житло **	Житло **
20	Біжутерія Гальперна, житло ** О	Житло **	Житло **
22	Житло **	Житло **	Артсалон «Ковані вироби з металу», житло ** О
24	Магазин господарських машин Радіана, Львівська гартівня збіжжя і муки, магазин ел. Лампочок «Філіпс», житло ** О	Житло ** О	Аптека, магазин буд. Матеріалів, житло ** О
26	Магазин спортивних товарів Розенмана, маг. Автозапчастин Веппера, житло ** О	Приймальний пункт хімчистки і магазин «Продукти», житло ** О	
31	фабрика мучних виробів «Клос», фабрика килимових доріжок, фабрика краваток Ядвіги Лянгер, макаронна фабрика Балька, виробництво сирів «Бескид», підприємство хімічної промисловості «Герметікус» і українська олійниця «Жеполь» ХХ	з 1945 року міститься трикотажна фірма «Промінь», фірмовий магазин «Промінь» і від 90-х років магазин сантехніки «Онікс» ОХ	
34	заклад для єврейських дітей сиріт О	у 50-х роках спеціальний дитячий будинок № 2 О	середня школа № 33 О

35	Житло **	магазин плодоовочевих комбінатів, житло ** О		магазин «Овочі-фрукти», магазин побутової хімії та косметики, ремонт взуття, житло ** О
36	продаж обладнання для магазинів Фельдмана і магазин копчених виробів Фінкельштайна, житло ** О	Житло **		Житло **
38	благочинний заклад Святої Єлени О	приймальник-розподільник обласної інспекції у справах неповнолітніх О		спеціалізований батальйон судової поліції «Грифон» О
41a		продуктовий магазин для діабетиків, житло ** О		кафе-бар «Фортеця», житло ** О
45	-	магазин «Продукти», житло ** О		Житло **
50	Житло **	перукарня, яка зараз має назву «Каре», житло ** О		
52		магазин промислових товарів, житло ** О		магазин «Велотехніка» і магазин «Автотех», житло ** О
55	виготовлення поташу Цірінга ХХ	Житло **		Житло **
60	паровий млин «Тома і син» ХХ	на базі млина від 1947 року і до 2000 -х років працював мехсклозавод ХХ		планується житлова забудова **
63/65		житловий будинок **		житловий будинок **
66	Костел ченців-реформатів	пересильний пункт новобранців	70-90-х роках	церква Святого Андрія Первозданного +
	приміщення Духовної семінарії +	гуртожиток робітників О	клуб мехсклозаводу О	
67		ремонт взуття, житло ** О		Житло **
70		ремонт взуття, житло ** О		Аптека, житло ** О
706		цех з пошиття ковдр ХХ		
74	-	50-і роки	70-90-і роки	Житло **
		Пельменна, житло ** О	магазин «Хліб», зараз тут кафе-бар і	

			магазин «Продукти», житло **О	
77	пекарня Маліцького ХХ	Житло **		Житло **
86	магазин меблів Зідлера О			адреси не існує
87а	-	завод «Автоавантажувач» ХХ		меблевий салон «Магнат», більша частина корпусів підприємства являє со- бою руїну ХХ
90	-	50-60-і роки гуртожиток торгово- економічного інституту О		Обласне управління з питань надзвичайних ситуацій *
108	-	магазин «Продукти», житло **О		магазин «Продукти», відділення «Укрсиббанку», житло **О
109		магазин «Продукти», житло **О		магазин «Продукти», житло **О
115	млин «Єдмін і син» і 1-а Малопольська парова лущання пшона і круп ХХ	крупзавод № 25 ХХ		житловий будинок, будівлі підприємства являють собою напівруїну ХХ
117	моторовий млин Дреснера і гуртова торгівля борошном Муна ХХ			адреси не існує
120		ремісничче училище №3 О		Автосервіс О
134	фабрика штучного каменю і дахівок ХХ			Новий житловий будинок **
150	-	Ощадкаса, житло **О		магазин «Продукти», магазин «Системи опалення», бар, житло **О
158	-	50-і роки залізничної станції Клепарів О		залізничної станції Клепарів О

188			каплиця Святого Володимира Великого УГКЦ +
205	Каплиця +	житловий будинок, шкільна майстерня **О	Храм Різдва Пресвятої Богородиці УПЦ КП +
270а		бібліотека для дорослих О	
311а			православний храм Пресвятої Трійці +
358	-	магазин «Продукти», житло **О	аптека, фотоательє, мобільний салон «Вухо Ком», букмекерська контора і магазин «Трикотаж», житло **О
376а	-	магазин «Галантерея, трикотаж і парфумерія», житло **О	магазини: одягу, посуду, побутової техніки, «Продукти», перукарня і піцерія «Талант», житло **О

Таблиця 2.

	адмін.	житл.	житл.+гром.	гром.	гром.+пром.	пром.	релігійна
адмін.	2%						
житлова		2%	6%				
житл.+гром.		6%	32%				
громадська	2%			12%	2%	2%	4%
гром.+пром.		2%					
пром.		10%	4%		4%	4%	
релігійна				4%			4%

Згідно проведеного дослідження, маємо тенденцію зміни функції промислових споруд на житлову - 46% (від загальної кількості промислових споруд), поєднання житлової та громадської функції – 18%, поєднання громадської та промислової – 18%, збереження промислової функції – 18%. Проте, як зазначено у таблиці 1, промислову функцію на сьогодні зберігають споруди, приміщення яких знаходяться у стані руйнації, а отже ніяких виробничих дій там не відбувається. Це дослідження, проведене на прикладі однієї лише львівської вулиці Шевченка, не може повністю ілюструвати

ситуацію у місті. Проте, враховуючи те, що вулиця Шевченка не є вулицею з найбільшою кількістю промислових споруд, як наприклад Промислова, чи вул. Б. Хмельницького, відсоток «занедбаності» вражає. Прикро є те, що ніякої стратегії стосовно таких промислових утворень не існує. Впровадження громадської функції у промислову споруду відбувається не заплановано, а стихійно, внаслідок дешевої оренди одного з промислових цехів. Разом з тим первинна промислова функція споруди часто продовжує існувати поряд із новими громадськими. У разі перетворення на житло, промислова функція повністю втрачається.

У європейській практиці уже давно існує досвід адаптації колишніх промислових споруд та територій до сучасних потреб міста. Згідно останніх досліджень виділяють групи наступних нових функцій, які можуть бути надані промисловим територіям: промисловість та промислові підвір'я, сфера послуг, комерції та гастрономії, житло, соціальна інфраструктура, змішані функції, тимчасові функції, або пре-утилізація.

Основними факторами, котрі повинні бути включені в дослідження перспектив трансформації є не лише розташування, містобудівні зв'язки та соціальні ефекти, але й економіка, охорона пам'яток та архітектурно-просторові рішення.

Промислові території розглядаються як втрачена можливість для минулого і невикористаний потенціал регенерації для майбутнього. Промислова спадщина складається із залишків промислової культури, які мають історичну, технологічну, соціальну, архітектурну та наукову цінність [4].

Перевагами реструктуризації промислових територій є:

- скорочення територій промислового призначення (в т. ч. з повною ліквідацією промислових функцій) і використання звільненої площі як внутрішньо міського резерву.

- покращення стану довкілля за рахунок ліквідації екологічно небезпечних та ресурсномістких підприємств, санації територій, що зберігаються і рекультивациі промислових територій з високим рівнем забрудненості, забезпечення на збережених територіях підприємств нормативних екологічних вимог.

- інтенсифікація використання і підвищення щільності забудови на промислових територіях. Трансформація промислових споруд для потреб сучасного міського середовища та комплексний благоустрій [5].

Трансформація таких просторів може здійснюватися кількома методами: реструктуризація виробництва – надання споруді нової промислової функції; реставрація із частковою зміною функцій – поєднання виробничої та експозиційної функції; реконструкція або перепристосування під цілком нові

потреби, що диктуються сучасними потребами міської території: торгові центри, офіси, виставкові комплекси, житло, тощо.

Література:

3. Мельник Ігор. Львівські вулиці і кам'яниці, мури, закамарки, передмістя та інші особливості Королівського столичного міста Галичини – Львів: Центр Європи, 2008.
4. Архітектура Львова: Час і стилі. XIII—XXI ст. — Львів : Центр Європи, 2008. — 720 с.
5. Ілько Лемко, Володимир Михайлик, Георгій Бегляров. 1243 вулиці Львова (1939 - 2009) – Львів: «Апріорі», 2009 р.- 528 с.: 574 іл.
6. Архітектура Львова XIX століття / Architektura Lwowa XIX wieku. — Kraków / Краків, 1997. — 91 с. + 174 ілюстр.
7. Габрель М. М. Просторова організація містобудівних систем / Інститут регіональних досліджень НАН України. – К.: Видавничий дім А.С.С, 2004.

Аннотація

В статье рассмотрены и сведены в таблицы основные этапы развития промышленности на ул. Шевченка (одной из важных магистральных улиц) в городе Львове. Проанализировано развитие промышленности на основе разделения на три важнейшие периоды развития города: польско-австрийский, советский и современный. На основе проведенных исследований выделены основные функции, присущие зданиям данной улицы, установлены тенденции изменения функций в разные временные периоды и выделены процент промышленных сооружений, имеющих потенциал архитектурно-функциональной адаптации.

Ключевые слова: промышленность, функция, сооружение, магистральная улица, адаптация, трансформация.

Summary

The article considers and summarizes in the table the main stages of industrial development on Shevchenko street (one of the most important city arteries) in Lviv city. The development of industry is analyzed on the basis of division into three major periods of the city growth: the Polish-Austrian, Soviet and modern. On the basis of the research conducted the main features inherent in the structures of the street are highlighted, the function changes in different time periods are set and the percentage of industrial facilities that have the potential to architectural and functional adaptation is allocated.

Key words: industry, function, structure, main streets, adaptation, transformation.